

A close-up photograph of a white flower with a yellow center, floating on a dark surface of water. The water is dark, and the flower's petals are white and slightly translucent. The center of the flower is a bright yellow. The text is overlaid in a bold, red, serif font.

ดอกไม้นิพพาน

กรณีศึกษาผ่านมุมมองประสบการณ์ของผู้หญิงที่ถูกระทำ ความรุนแรงซ้ำซากในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence) เป็นคำรวมของปรากฏการณ์ (phenomenon) การใช้กำลังประทุษร้ายต่อจิตใจ ร่างกาย เพศ ชีวิต เสรีภาพ หรือกระทำด้วยประการใดๆ อันไม่เป็นธรรม เกิดจากปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัวที่ฝ่ายหนึ่งต้องการอำนาจควบคุมหรือให้ได้รับการยอมรับจากอีกฝ่ายหนึ่ง โดยการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจควบคุมนั้นเป็นเหตุให้อีกฝ่ายได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ

คำถามการวิจัย

กระบวนการผลิตซ้ำความรุนแรงเป็นอย่างไร

ผู้หญิงที่ถูกกระทำมีวิธีการเผชิญกับความรุนแรงอย่างไร

รูปแบบของการตอบโต้ของผู้หญิงต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น
เป็นอย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัย
เข้าไปเก็บข้อมูลในชุมชนสัปดาห์ละ 2 วันตั้งแต่เดือน
เมษายน - เดือนพฤศจิกายน 2551 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 8
เดือน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการผลิตซ้ำความรุนแรงในครอบครัวว่ามีโครงสร้างทางอำนาจบริบทของสังคมแบบใดที่เอื้อต่อการเกิดความรุนแรง
2. เพื่อศึกษาลักษณะมองและประสบการณ์ของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ จากครอบครัวและชุมชน และวิเคราะห์โครงสร้างทางอำนาจของสังคมที่ซ้อนทับกันในแต่ละระดับที่ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นคนชายขอบ
3. เพื่อแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของการตอบโต้ของผู้หญิงต่อความรุนแรงและสาเหตุ

ประวัติศาสตร์และบริบทของชุมชน
ประวัติศาสตร์ความรุนแรงในชุมชน และที่มาแห่งทุนทาง
สังคมที่กลายเป็นเครื่องมือช่วงชิงความได้เปรียบทาง
อำนาจในชุมชน

ทะเลไทย”เมืองลับแล”แห่งท้องทะเล

ทุนทางสังคมในรูปความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ
และการเกิดพื้นที่เฉพาะของสายตระกูล

A close-up photograph of a white flower with a bright yellow center, resting on a wooden surface. The flower is the central focus, with its petals spread out. The background consists of wooden planks, creating a warm, natural setting. The lighting is soft, highlighting the texture of the petals and the grain of the wood.

ความรักที่ไร้ทุนทางสังคม ความรักที่ไร้อำนาจ

การแต่งงานระหว่างคนจากท้องถิ่นอื่นไม่ว่าหญิงหรือชายที่แต่งงานเข้ามาในตระกูลเดิมของชุมชนทะเลไทยสามมีหรือภรรยาจากถิ่นอื่นเหล่านี้มักจะไม่มี”ทุนทางสังคม”ทำให้ขาดอำนาจต่อรอง

“เพศ” และ “เพศสภาพ” แม้น้ำหยอຍซึ่งเป็นผู้ชายตามเพศ แต่บทบาทใน
ครอบครัวน้ำหยอຍกลับแสดงเพศสภาพของผู้ที่อ่อนด้อยกว่าใน
ครอบครัวเปรียบเสมือนการแสดงบทบาทของเพศหญิง ขณะที่น้ำอ้อที่มี
เพศเป็นหญิงแต่กลับแสดงบทบาทเพศสภาพเป็นผู้ที่เข้มแข็งกว่า
เปรียบเสมือนการแสดงบทบาทของเพศหญิง เพราะมีสิ่งที่จะช่วยในการ
เสริมสร้างบทบาททางเพศสภาพที่สำคัญคือ ทุนทางสังคมที่เป็นทุนทาง
เศรษฐกิจที่ทำให้สามารถมีบทบาทที่เหนือกว่าได้

“เรือล่มในหนองทองจะไปไหน” ทูหนทางสังคม ทูหนทางเศรษฐกิจ
สู่ทูหนแห่งอำนาจ

นักเลง 4 ทิศ

วัฒนธรรมลูกพี่ คือ การแบ่งแยกคนเป็น 2 กลุ่มที่ไม่มีความเท่าเทียมกัน

วัฒนธรรมการเคลียร์มายาคติแห่งความรุนแรง

”มีเงินซะอย่างทำอะไรไม่ผิด”

“ป่าก็เลยต้องยอมรับเงินเขามาหมื่นนึง เขาบอกว่ายังงิงลูงมาลัยก็จับไปแล้ว ถึงไอ้เดี๊อดติดลูกดูงมาลัยก็ไม่หายเจ็บ แล้วไอ้เดี๊อดมันก็เติ้ลผู้ใหญ่เขาป่าก็เลยเกรงใจ”

ก่อให้เกิดการผลิตซ้ำของความรุนแรงจากการที่คนผิดไม่ต้องได้รับโทษตามความผิด แต่ความผิดนั้นกลับถูกทำให้เป็นความไม่ผิดด้วยอำนาจบารมีและอำนาจเงินตราทำให้สังคมชินชากับความรุนแรง

อำนาจคือความถูกต้อง ความถูกต้องคืออำนาจ

วัฒนธรรมลูกพี่ และวัฒนธรรมการเคลียร์นี้ร่วมกับการครอบครองทุนทางสังคมที่แตกต่างกันก่อให้เกิดโครงสร้างเชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันเปิดโอกาสให้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ

“คนรวยไม่ผิด” หรือ “มีเงินซะอย่างเปลี่ยนดำเป็นขาว เปลี่ยนขาวเป็นดำได้” หรือ “ผิดเองที่เกิดมาจนก็ต้องโดนคนเขารังแก”

วาทกรรม "ผิดเองที่เกิดมาจนก็ต้องโดนคนเขารังแก" หรือ 'คนจนตายก็เหมือนหมาตัวหนึ่ง' ของชุมชนทะเลไทยสะท้อนความกลัวของ *Paul Farmer* ที่ว่าคนจนเป็นเหยื่อลำดับต้น ๆ ของความรุนแรงเชิงโครงสร้าง คำตอบหนึ่งคือความยากจนไม่เพียงแต่ทำให้ทุกข์ยาก แต่ยิ่งกว่านั้นคือทำให้ความทุกข์ยากมีอาจเปรี้งเสียงออกมาจากความเงียบได้ กำแพงระหว่างคนยากจนและคนร่ำรวยได้ถูกสร้างขึ้น ความยากจนไม่อาจทำให้ผู้ใช้อำนาจเกิดความรำคาญได้ คนจนจึงถูกบังคับให้ตายในความเงียบงันของประวัติศาสตร์ (*Farmer, 1997*)

การเมืองระดับประเทศ: การมาถึงของรอยร้าวลึกบนแผ่นดินทะเล ไทย

ช่วยต่อยอดให้กับ วัฒนธรรมลูกพี่ และวัฒนธรรมการเคลียร์เพราะทั้งสอง
วัฒนธรรมนี้ต่างหิวโหยและไขว่คว้าหาอำนาจที่จะมาช่วยเสริมบารมีของ
ลูกพี่ แต่ละกลุ่มอยู่แล้ว

ลั่นทม : ดอกไม้กลีบห้า

ประวัติชีวิตล้นทมในวัยเด็ก : เด็กน้อยกับเหล่าเถื่อน

“พี่ชายคนรองเขาต้มเหล่าชายแต่เขาไม่ลองชิมเองเพราะจะเมาก่อนต้มเสร็จ”

การทำลายดอกไม้ครั้งแรก : การต่อสู้ต่อความรุนแรงด้วยวิธี
ข้างถนนของล้นทมคนชายขอบของความยุติธรรม

“หนูนะเด็กหนีออกจากบ้านมาเป็นคนใช้เขา แล้วคุณนายนะเป็นใครหนูเป็น
ใคร ใครเขาจะสนใจมาช่วยหนู หนูเลยขโมยทองมันซะเลยแล้วหนีออกมา
เรานั้นคนจนเสียเปรียบเขาทั้งขึ้นทั้งล่องอยู่แล้ว”

เจม ซี สกอต กล่าวไว้ในมโนทัศน์เรื่องการต่อต้านที่แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ของ
สังคมสองด้านที่ว่า ที่ใดมีการกดขี่ข่มเหง ที่นั่นย่อมมีการต่อต้าน แสดงให้
เห็นถึงการไม่ยอมจำนนต่อการใช้อำนาจของผู้ด้อยโอกาสที่พยายามต่อต้าน
ผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า (James C. Scott.1985)

ยายติดเงินค่าหมากพลูจำนวน 300 บาทแล้วเจ้าหน้าที่ให้ประทับนิ้วมือ
ในกระดาษที่บอกว่าเป็นใบใช้หนี้ ยายที่อ่านหนังสือไม่ออกจึงต้อง
เสียที่ทำกิน 15 ไร่ไป

ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำให้เป็นชายขอบ การไม่สามารถ
สามารถอ่านออกเขียนได้ไม่ได้หมายถึงการไร้ความสามารถในการอ่าน
หรือเขียนเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการไร้สมรรถภาพในการกล่าว
อ้างว่าสิ่งใดคือความจริง (truth claim) (โกมาตร 1998 : 362-365)

เมื่อไร้ค่ารักแรกที่ได้มาก็ไร้ความหมาย

: คุณค่าของล้นทมผู้หญิงที่ไร้ซึ่งทุนทางสังคม

ลูกสะใภ้ที่ไม่มีหัวนอนปลายเท้า หนีตามผู้ชายมา ไม่ใช่สาวบริสุทธิ์ ก็โกงเงินที่ได้จากงานศพและเงินที่ได้จากคู่อริที่ขับเรือชนไปจนหมด ล้นทมซึ่งไม่มีทรัพย์สินใดๆเหลืออยู่ทนอยู่ในบ้านสามีจนคลอดลูกสาวคนแรกแล้วทิ้งลูกไว้ให้แม่สามีแล้วตนเองหนีออกมา

รักครั้งที่สอง ลุงใจรักในนรก

: ความรักห่วงใยที่มาพร้อมการทรมาน

”หนูไม่เคยโกรธพี่ใจที่ทำร้ายหนูเพราะหนูทำตัวไม่ดีทำให้พี่อายคน หนูกินเหล้าโดนพี่ทำร้ายก็สมควรแล้ว”

โดนพี่ชายที่เมมาเหล้าของลุงใจข่มขืนซึ่งล้นทมคิดว่าลุงใจรู้แต่ไม่ช่วยจึงน้อยใจมาก เพราะรักลุงใจมาก

”หนูอยากให้พี่ช่วย อยากให้พี่คุ้มครองขอแค่นี้แต่พี่ทำไม่ได้”

ล้นทมหนีออกมาอยู่บ้านร้างลุงใจก็ตามมาแอบดูเมื่อเห็นล้นทมเดินขอเงินคนเพื่อซื้อเหล้ากินก็จะทรมานอีก

ทุนทางสังคมในรูปความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ต่างกันทำให้การชมชื่น
ล้นทมกลายเป็นเรื่องในครอบครัวที่คนภายนอกไม่ควรยุ่งเกี่ยว

“ ยังไงลุงเหี้ยมก็คนในครอบครัวเขา ล้นทมเล็กกันมันก็เป็นคนอื่นยิ่งถ้ามัน
กลับบ้านไปมันก็คนต่างถิ่น ใครเขาจะรักคนอื่นมากกว่าญาติตัวเอง “

โครงสร้างทางอำนาจที่พาดทับอยู่บนเรื่องที่คุณเหมือนเรื่องในครอบครัวว่า

“ ไอ้เหี้ยม ไอ้ใจมันคนของผู้ใหญ่ฉลามหมู่ 2 ถ้าลูกพี่ออกหน้าเรื่องก็คงไม่
ขนาดนี้แต่นี้ล้นทมมันไม่มีญาติ ใครเขาจะออกหน้ามาเคลียร์ให้ล่ะ มันก็เลย
โดนซ้อมโดนตีต่อไป”

รักครั้งที่สามนายเหยียบ ลงนรกอีกขุม

: การทำร้ายคือชีวิตประจำวัน

“ทำใจได้ก็ตามมันมาแล้ว คิดว่าจะดีกว่าผัวเก่าก็ยิ่งหนักกว่า พี่ใจเขาดี
เตะหนูเวลาเห็นหนูกินเหล้าแต่ไอ้เหยียบมันเตะหนูเวลามันหิวยาแล้วมัน
หิวยาวันละ 2-3 ครั้ง หนูก็ได้แต่รับจ้างหาเงินให้มันแต่เวลามันกลับบ้าน
ได้ตั้งค้มา มันก็มาเลี้ยงเหล้าหนู หนูจะไม่อยู่กับมัน หนูก็เหงา ตอนนั้นพี่ใจ
ยังไม่ตายเวลาเขา หรือญาติเขาเห็นหนูที่ไหนก็ไล่เตะหนูเหมือนไล่เตะ
หมา ถ้าอยู่กับไอ้เหยียบ หนูก็ยังมีเพื่อน”

รักครั้งที่สามนายเหยียบ ลงนรกอีกขุม

: การทำร้ายคือชีวิตประจำวัน

“ทำใจได้ก็ตามมันมาแล้ว คิดว่าจะดีกว่าผัวเก่าก็ยิ่งหนักกว่า พี่ใจเขาดี
เตะหนูเวลาเห็นหนูกินเหล้าแต่ไอ้เหยียบมันเตะหนูเวลามันหิวยาแล้วมัน
หิวยาวันละ 2-3 ครั้ง หนูก็ได้แต่รับจ้างหาเงินให้มันแต่เวลามันกลับบ้าน
ได้ตั้งค้มา มันก็มาเลี้ยงเหล้าหนู หนูจะไม่อยู่กับมัน หนูก็เหงา ตอนนั้นพี่ใจ
ยังไม่ตายเวลาเขา หรือญาติเขาเห็นหนูที่ไหนก็ไล่เตะหนูเหมือนไล่เตะ
หมา ถ้าอยู่กับไอ้เหยียบ หนูก็ยังมีเพื่อน”

ล้นทมน์นั้นแม้เคยแต่งงานเป็นเมียลูงใจแต่ครอบครัวลูงใจไม่ถือว่าล้นทมน์เป็นญาติ
แต่เห็นล้นทมน์เป็นคนชายขอบทางศีลธรรม ที่จะมาทำให้ครอบครัวของตนต้องม
หมอง เป็นอันตรายต่อครอบครัวของตน จึงพยายามที่จะขับไล่อล้นทมน์ออกจาก
ความเป็นเครือญาติทำให้ล้นทมน์ไม่มีทุนทางสังคมที่เป็นทุนทางเครือญาติในชุมชน
ทะเลไทยทั้งที่มีสามีเป็นคนในชุมชน และครอบครัวลูงใจก็ใช้ความป็น คนชายช
ทางศีลธรรมจากการเป็นคนติดเหล้าและมีสามีถึง 3 คนของล้นทมน์ให้ความชอบ
ธรรมแก่ตนเองในการทำร้ายล้นทมน์ และทำให้คนในสังคมสามารถวางเฉยต่อ
ความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้โดยใช้เหตุผลเดียวกับครอบครัวลูงใจ

“ชีวิตหนูมันเหมือนน้ำที่ไหลลงต่ำไปเรื่อย ๆ แต่หนูก็ทำใจแล้วคิดว่าเป็นเวรกรรม
ตอนนั้นทนอยู่กับไอ้เหี้ยมเพราะไม่มีใคร อาศัยมันหลบพื้ใจกับญาติเขาด้วยแล้ว
ถ้าหนูไม่อยู่กับมันหนูเร่ร่อนไปหนูก็โดนคนปล้ำไปเรื่อย ๆ แต่ตอนนี้หนูชินชาแล้ว
หนูอยู่ที่นี่เพราะหวังลูกขอแอบดูลูกทุกวันถ้าลูกหนูโตแล้วย้ายไปอยู่กับแม่บุญธรรม
เขาที่กรุงเทพเมื่อไหร่หนูก็จะกลับไปตายที่โคราชที่ผ่านมานู่ว่าหนูทำตัวเองจึงไป
เรียกร้องอะไรกับใคร ใครมันเตะตนได้ก็ทนทนไม่ได้ก็หนี “

ป่าเบ็ญร์ : ฉันเป็นฉันเอง

ป่าเบ็ญร์แต่งงานมาแล้วถึง 4 ครั้ง แต่ทุกครั้งป่าเบ็ญร์เป็นคนทิ้งสามีเอง ป่าเบ็ญร์มีชื่อเสียงด้านกินเหล้า เล่นไพ่และเจ้าชู้ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่เกือบเหมือนล้นทมแต่มุมมองของชุมชนต่อป่าเบ็ญร์กลับแตกต่างจากล้นทม

“จริงๆ แล้วนังเบ็ญร์ก็กินเหล้าแล้วเจ้าชู้ในวงเหล้าเหมือนล้นทม แต่โดนด่าต่างกันเพราะเขามีพ่อแม่มีพี่น้องถึงทำผิดก็มีญาติ พี่น้องคอยช่วยคอยห้าม ก็เลยทำได้โดยไม่มีเรื่องเหมือนล้นทม”

โครงสร้างสังคมต่าง ๆ ที่ขาดความเท่าเทียมที่กดทับซ้อนกันไปมากขึ้น ของผู้ที่มีทุนทางสังคมมากกว่าที่แปรเปลี่ยนทุนทางสังคมนั้นมาเป็นอำนาจแล้วแรงส่งของอำนาจเหล่านี้ก็ได้ส่งผ่านผู้ที่ใช้อำนาจต่อ ๆ กันมาสู่ห่วงโซ่ของชนชั้นล่างสุดที่ด้อยอำนาจที่สุด นั่นคือคนชายขอบเช่น "ล้นทม" การถูกหลานชายคุณนายข่มขืน การโดนโกงทรัพย์สินของยาย การมีสามีคนแรกที่ไม่ถูกชั้นตอนประเพณี การโดนรังเกียจจากแม่สามี การมีสามีคนที่สองคือลูกใจและการเข้ามาในชุมชนทะเลไทย และโดนกระทำ ความรุนแรงจากลูกใจและครอบครัวจากโครงสร้างแห่งอำนาจที่กดทับอยู่ในชุมชนและการขาดทุนทางสังคมใดๆ มาต่อรอง การหนีข้ามเส้นแบ่งแห่งชั่วอำนาจไปสู่เงื้อมมือ ความรุนแรงของนายเหยียบ การโดนทำร้ายที่แม่แต่งงานศพสามีตนเองก็ไม่มีสิทธิไปเข้าร่วม

อาวุธสุดท้าย คือ กายตน

“มันเป็นผู้หญิงแล้วกินเหล้าก็เสียเปรียบเขาวันยังค่ำนะแหละ ยิ่งมันไม่มีที่
อยู่แน่นอนเทียวเร่ร่อนไปใครเขาก็ปล้ำมันได้”

“ไม่รู้จะทำยังไง นอนตรงไหนก็มีคนตามไปปล้ำแล้วยังโดนเมียมันตำปราคาอีก
บอกว่าหนูเป็นผู้หญิงร่า น้าผู้ชายชอบเรื่องอย่างว่า หนูบอกตรงๆหนูไม่มีความรู้สึก
ตั้งแต่พี่ใจตายแล้ว ตอนอยู่กับไอ้เหี้ยมบก็ไม่มีรู้สึกอะไร แต่อยากมีเพื่อนเพราะหนูเหงา
เท่านั้นเอง หนูไม่เคยให้ทำใครหนูก็พยายามหาที่นอนที่ไม่มีใครเห็นแล้วแต่ก็ยังโดน
อีก หนูก็เลยคิดว่าเอาะยังงี้ก็โดนปล้ำเสียฟรีๆผู้ชายตัวมันซะเลย ยังได้เงินดูสิว่าถ้า
ขายแล้วยังมีหน้าไหนมาปล้ำอีก”

ล้นทมได้ใช้วิธีสร้างอัตลักษณ์ของตนเองใหม่จากผู้หญิงขี้เมา เจ้าชู้ใจง่ายให้กลายเป็นโสเภณีที่คนทั่วไปได้ตีตราประทับ(Stigmatization) ว่าเป็น ผู้หญิงไม่ดี เป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคเอดส์ เพื่อป้องกันตนเองจากการโดนข่มขืน

คนชายขอบเช่นล้นทมที่ดูเหมือนไร้หนทางใดๆที่จะต่อสู้ต่อ แต่ในบาง
เงื่อนไขพวกเขา ก็ยังสามารถตอบโต้ได้ด้วยดังเช่นการตอบโต้ของล้นทมและ
ไม่ใช่การตอบโต้ที่เป็นด้านตรงข้ามคือขาวกับดำ เพราะในโลกแห่งความ
รุนแรงที่รายล้อมอยู่รอบล้นทมหรือแม้แต่ตัวล้นทมเองก็ไม่ได้แบ่งขั้วชัดเจน
เช่นนั้น

เมื่อสิ้นอายุ เหล่าดอกไม้จะผลิบานอีกครั้ง

1. การเข้าใจบริบทของแต่ละชุมชนที่ผู้หญิงเหล่านั้นประสบความรุนแรง
ก่อน มิติทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนเป็นเรื่องสำคัญ
เพราะการทำความเข้าใจมนุษย์ที่มีความซับซ้อนนั้นต้องอาศัยการเชื่อมโยง
กับมิติหลายด้าน

2. ทูนทางสังคมต้องมองทั้งสองมิติ ข้อพึงสังเกตอีกประการเกี่ยวกับทูนทางสังคมคือ คนที่อยู่ในตำแหน่งทางสังคมสูงจะมีโอกาสได้รับทูนทางสังคมมากกว่าคนอื่น ทำให้การเข้าถึงทูนทางสังคมมีนัยยะแห่งอำนาจแฝงอยู่และผู้ที่จะเป็นห่วงโซ่สุดท้ายของอำนาจคือคนชายขอบ

3. การช่วยเหลือที่เป็นการจัดการเฉพาะตัวปัจเจกจึงไม่น่าจะใช้หนทางแห่งการลดความรุนแรงในสังคมได้ในที่สุด หากเรายังคงปล่อยให้มีการผลิตซ้ำความรุนแรงในสังคม ยังคงปล่อยให้วาทกรรมบางอย่างที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือแห่งอำนาจครอบงำสังคมต่อไป เราคงไม่อาจหลุดพ้นจากโครงสร้างความรุนแรงนี้ได้

ทลายโครงสร้างความรุนแรง เพื่อเปิดทางให้เสียงร้องแห่งความทุกข์ยากของเหล่าดอกไม้ที่โดนพายุแห่งความรุนแรงที่สังคมสร้างขึ้นได้สะท้อนและปลุกคนในสังคมให้ตื่นขึ้นจากความเพิกเฉยต่อความทุกข์ยาก เพื่อให้เหล่าดอกไม้ได้ผลิบานอีกครั้ง

A close-up photograph of a hand holding a single plumeria flower. The flower has five petals, with a bright yellow center that fades to white at the edges. The hand is positioned in the background, with fingers slightly spread, holding the flower gently. The background is a soft, out-of-focus green, suggesting an outdoor setting.

“ถึงแม้โลกเรานี้จะเต็มไปด้วยความทุกข์ แต่มันก็เต็มไปด้วยวิธีที่จะเอาชนะความทุกข์”

เฮเลน เคลเลอร์ (1968)